PANNONTERV
Budapesti Városépítési Tervező Iroda Kft.
1092 BUDAPEST IX., KNÉZITS UTCA 12.

Tervező: **Nagy G.**
Tsz.: **É-457/26-II.**
Budapest, 2026. augusztus 19.

Építészeti-, településfejlesztési- és műemlékvédelmi szakvélemény
a
paksi Téglagyár
értékeinek vizsgálata alapján

Készítette:

Nagy Gergely
építész
PANNONTERV
Budapesti Városépítészeti Tervező Iroda Kft.

2026. augusztus hó.

e-mail: arch@pannonterv.hu
Telefon: (+36-1)-455-90-20
Telefax: (+36-1)-455-90-29

TARTALOMJEGYZÉK

a

paksi Téglagyár értékvizsgálatára készített
építészeti-, településfejlesztési- és műemlékvédelmi szakvéleményhez

Előzmények

A korábbi műemléki vizsgálatokról

Újabb műemlékvédelmi vizsgálat az állapotváltozás folyamatának értékelésével

A téglagyár jelenlegi állapotának ismertetése

A téglagyár jelenlegi települési kapcsolata

A téglagyár értékeiről

Értékelés

Egy érték megítélésének szintjei

A helyi értékről

Regionális jelentőség, a téglagyár települési potenciálja

Országos jelentőség

Javaslatok

Végső összefoglalás

Melléklet: Egy lehetséges javaslat Paks jövőjéért

2026. augusztus hó.

Előzmények

Paks város Főépítészi Irodájának a felkérésére készülő szakvélemény célja megvizsgálni a jelenlegi helyzetben az épület és környezetének még álló értékeit, azok meglétét és esetleges település szintű jelentőségének fennállását. A téglagyár épülete ugyanis már önmagában is komoly ipartörténeti és építészettörténeti értéket képvisel, de a település szempontjából is komoly fejlesztési potenciállal rendelkezik. Az épület magántulajdonban van és az értékvédelemtől eltérő indíttatásúnak látszó tulajdonosi érdek a helyszínen látható jelek alapján nem az épület megőrzése, és egyáltalán nem az értékszemléletű területi fejlesztéssel rokon szemléletet képvisel.

2023

2026

Az eltelt három év változása

A PANNONTERV Kft 2023 júliusában „Építészeti-, településfejlesztési- és műemlékvédelmi szakvélemény”-t készített a paksi Téglagyár értékeinek vizsgálata alapján a településterv készítőjének a felkérésére.

Ez a vizsgálat kiterjedt az akkor fennálló épületrészek vizsgálatára, történetének és a településtörténeti szempontból is meghatározó együttes hasznosítási irányainak a felvázolására, ezen belül a téglagyár lehetőségeinek feltárására, valamint a téglagyár fennmaradt épületrészeinek értékvizsgálatára.

Nem csak a három évvel ezelőtti bejárás tapasztalata, hanem az azóta eltelt időszak is azt mutatja, hogy az épületet folyamatosan bontják, minden újabb beavatkozással kevesebb lesz az együttes. A helyszínen nem érzékelhető állagvédelemre, jókarban-tartásra utaló aktivitás, sokkal inkább a bontási és pusztulási folyamatok látványa van az előtérben. Ezért **jelen vizsgálat megértéséhez szükséges a PANNONTERV 2023-as dokumentációjának az ismerete. Jelen összeállítás annak értékítéletétől és az akkori állapottól kiindulva összegzi illetve értékeli a 2026-os állapotokat és annak hátterét.**

Még a jó állapotú kémény alapot és teljes környezetét is elbontották

A PANNONTERV Budapesti Városépítési Tervezőiroda a 2023-as vizsgálatot a KASIB Kft megbízására készítette, ahol a területtel kapcsolatos településfejlesztési koncepció is készült. Természetes, hogy az értékvizsgálat a lehetséges hasznosításra is kiterjedt. A szakvélemény arra a kérdésre is választ adott, hogy a település hosszútávon gazdagodhat-e a terület és az itt lévő téglagyár közösségi hasznosítása esetén? Vizsgálat tárgya volt, hogy a hely rejt-e magában - illetve adottságai hordozhatnak-e - olyan potenciált, amit jól és

szakszerűen kihasználva rendkívüli lehetőséget nyújthat a város számára, továbbá a helyi értékek megmentése, hasznosítása a település karakterét erősítheti-e?

A korábbi műemléki vizsgálatokról

A téglagyár településkaraktere, települési értéke, ipartörténeti jelentősége miatt a település érdeke az együttes minél teljesebb megőrzése és környezetének méltó újrahasznosítása ezért alapvető kérdés a helyi érték fennmaradásának-fenntartásának a módja, az ezzel kapcsolatos követelmények betartása.

A volt téglagyár hasznosításának a lehetősége, mint a nagyobb térség potenciális fejlesztési programjának központi eleme jelent meg az elképzelésben. Épületeinek és közvetlen környezetének a megújulása egy kiterjedt, regionális jelentőségű program megvalósulásával maga a téglagyár és helyszíne meghatározó, szervező elemévé és helyszínévé válhat ennek a kiterjesztett programnak.

A közvetlen táji környezet

A teljes fejlesztés központi mozgatóerejeként lehet rá építeni, ami egy jelentősebb regionális program fokozatos megvalósulásának az első ütemének is tekinthető. Később már szervezés és tartalom kérdése, hogy ez a kialakítani javasolt hálózat hogyan válhat országos, vagy azon is túlmutató (a teljes lehetősége révén) jelentőségű helyszínné.

A 2023-as szakvélemény egy másik meg nem határozott célja volt az is, hogy a természeti védelem követelménye és az épület helyi védettsége hogyan erősítheti egymás értékeit?

Elsősorban az épület értékeinek és a lehetőségeinek az elemzésére tért ki a szakvélemény, a természeti védettség adottságként jelent meg. A szakvélemény további feladata volt az esetleges értékek a település fejlesztési programhoz illesztése, a helyszín és a környezet vizsgálata alapján a helyszín esetleges jövőképét kellett megalkotni.

Kevés olyan megmaradt téglagyári helyszín található az országban, ahol ilyen kedvező a helyszín és a település kapcsolata.

A Duna felől a támfal és a téglaégető tömege még markáns városképi elem

Más települések esetében elszigeteltségük miatt pusztulnak a téglagyári épületek, szinte az egyik legveszélyeztetettebb épületfajta. Nemzetközi példákon láthatjuk, hogy a magyarországiaktól kedvezőtlenebb fekvés esetén is milyen megújulási lehetőségek vannak az értékmentés érdekében. Paks ezekhez képest is rendkívüli helyzetben van, mert kínálja magát a helyszín meglévő értéke és a téglagyári helyszín környezeti és települési kapcsolatainak a kihasználása.

Ennek megfelelően maga a téglagyár fennmaradt értékeinek védelme és komplex szemléletű megújítása az egész település számára új kulturális érték megteremtésének a lehetőségét hordozza magában, aminek megvalósulásával Paks városa új szinten és helyzetben adhat súlyt jelenlétének a magyar kultúra közegében. Eközben valós értékén megmutathatja a jelenleg méltatlanul háttérbe szorult történelmi épületegyütteseit.

A jelenlegi funkció szerint téglagyártás folyik a helyszínen. A valóság kicsit félreértelmezi a helyzetet, mert nem gyártás folyik, hanem az épületek falazatában lévő téglák újraértékesítéséről van szó. A gyártás csak darabolást jelent, mert bontott téglán kívül téglaszeleteket is értékesítenek. Vagyis a téglagyártás itt azt jelenti, hogy a meglévő épületeket elbontják, hogy itt, a helyszínen kibontott téglát értékesítsék!

A „téglagyár” mai felfogása szerint

A nagyméretű téglák helyi kitermeléséből állítják elő a burkoláshoz használható téglaszeleteket. Ez a gyakorlat egyáltalán nem az érték fennmaradását

szolgálja, inkább utal arra, hogy a terület tulajdonosi köre nem az értékvédelmet és az értékőrzést tekintik elsődleges céljának.

Érdemes a 2023-as szakvélemény egyes megállapításait idézni:

„Paks a többi hasonló helyszínhez viszonyítva szerencsés helyzetben van, mert legrangosabb épületei állnak, a terület jól megközelíthető, közvetlenül a település északi pontján fekszik. Kapcsolatai a közúttal, a vasúttal, a vízi átkelőhely közelsége révén a komppal is, sok lehetőséget rejt magában. A településen belül elfoglalt területi helyzete kedvező.

A téglagyár épülete páratlan lehetőséget teremt Paks számára. Egyrészt egy Hoffmann kemence megőrzése és alkalmas program szerinti helyreállítása jól hasznosíthatja a látványos és egyedi belső tereket, a jellegzetes épületkülső szintén karakteres épületet jegyezhet. Az adottságok az új funkciótól is olyan új térhasználatot kívánnak, ami a funkció számára is – a térhasználat egyediségén túl – különleges többlet lehetőséget is teremt, különös megjelenésű enteriert eredményez. Bármily funkció kerül is az épületbe, az adottságok párját ritkító építészeti környezet kialakításának teremtették meg a feltételét.”

A kemence tere

„A paksi téglagyár másik egyediségét jelenti, hogy a szárítók minden téglagyárban alárendelt építmények voltak, hiszen elsősorban eső elleni védelmet kellett jelentsen a fedél. Így előbb faszerkezettel, később betonszerkezettel épültek, de oldalról is teljesen nyitott terek voltak. Pakson a téglából épített Keller rendszert szolgálta a tároló, kifejezetten egyedi megjelenésű, önmagukban is attraktív és jól megépített építmények.

A téglaszárítók sora hasonló egyedi lehetőséget kínál. Az egyedi hangulatú épületek részben, vagy egészben több célra hasznosíthatók.”

A szárítók elvadult környezetben

A szárítók látványos téglaszerkezete

A tanulmány kitért azokra az egyedi építészeti lehetőségekre, amelyeket a meglévő épület hordozott megában. Ehhez kapcsolódott a táji környezet, amely lehetővé teszi a Duna bal partja és a Dunakömlődhöz tartozó történeti és az itt kiterjedt természetvédelmi térség kapcsolódását.

A környezeti kapcsolatainak lehetőségéből a teljes Dunapart új fejlesztési lehetőségét is levezette a tanulmány. Ez utóbbi a helyszín településfejlesztési stratégiai pontjaként jelent meg.

2026-ban újabb szakvéleményt készíttettek a terület értékeléséről. Fontos áttanulmányozni a Gere László műemléki szakértő által 2026. 03.02-án rögzítetteteket. A szakértő csak az előrehaladott bontást láthatta, kész helyzet elé állítva készíthette el értékelését. A folyamatos bontás egy korábban kiadott kéménybontási engedélyre hivatkozva történt.

3.oldalon olvasható előzmény szerint „A kémény bontásával kapcsolatban Békei József okl. szerkezetépítőmérnök készített egy tanulmányt „Tartószerkezeti szakértői vélemény ipari kémény állapotához, bontásához”

címmel 2021. 12. 10. A bontásra érvényes bontási engedéllyel került sor. (A bontási engedély azonosítói: ÉTDR azonosító: 202100112286. iratazonosító IR-000654124/2022)

Senki nem törekedett arra, hogy az adottságokat és a kialakult helyzetet mérlegelve hogyan lehet az értékvédelem és a helyi védelem követelményének, elvárásának megfelelően a helyszínen kialakult szerkezeti problémát megoldani. Azonban ezen is túllépett az akkori kivitelező, a szakértő ezért állapíthatta meg:

„A kémény bontása után azonban megkezdődött az égetőkemence déli végének bontása is, amely érintette a kémény utáni körkemence déli végét is. Ez a bontási folyamat azonban megszakadt."

Vagyis az akkori bontási munkák olyan épületrészeket is érintettek, amelyek szerkezetének bontására nem vonatkozott a bontási engedély. A 2023-as műemlékvédelmi szakvélemény ezt az épületszakaszt még jó állapotúnak látta, szerkezetileg sem volt olyan elváltozás, aminek helyreállítása ne lett volna megoldható.

2023

A kéménycsonk és környezete **2026**

A három évvel ezelőtti állapothoz képest tehát tovább bontották az épületet. Akkor az ellenőrizhetetlen mértékű veszélyre tekintettel bontották el a kéményt, maradványa és a csatlakozó épületszerkezete akkor műszakilag megfelelő állapotúnak látszott. Kérdés, hogy ezek után miért volt szükség további bontásokra, miért kellett a téglaégető déli végének is a megbontása, a megfelelő kéményalap elbontása? A kemencetér megsértése az értékvédelmi kérdésen túl műszakilag is érthetetlen beavatkozás volt.

Sajnálatosnak tekinthető, hogy műemlékvédelmi szakvélemény nem időben, hanem a tartószerkezeti szakvélemény elkészülte után készült - sem azzal összhangban - annak érdekében, hogy az akkor veszélyesnek tartott kémény (ma ez az állítás már nem ellenőrizhető) hogyan tartható meg. Külön lehetett volna vizsgálni, hogy mely szakaszai milyen mértékben károsodtak és azok megfelelő védelme, szerkezeti biztosítása szakaszonként milyen módon oldható meg. A műemléki szakértői vélemény mindent megelőzően előírhatta volna az értéket hordozó épületrészek (vagy azok egyes szakaszainak), elemek megőrzését.

A műemlékvédelmi szakértői vélemény arra sem utal, hogy olyan bontási tervet látott volna, ahol megállapítható a kémény egyes szakaszainak a károsodási mértéke, és olyan tervet sem, amely a megerősítéssel, az értékmentéssel vagyis stabilizálással, állagvédelemmel foglalkozott volna. Bontási terv sem volt látható, ahol a bontásra ítélt részek biztonságos bontásának a műszaki módját határozták volna meg a kapcsolódó épületrészek védelme érdekében.

A műemlékvédelmi szakvélemény azonban általánosságban rögzíti, hogy a téglagyár önmagában komoly értéket képvisel:

Gere László műemléki szakértőtől arra is választ vártak, hogy a durva belebontások után elvesztette-e a helyszín történeti jelentőségét, településtörténeti értékeit, táji-építészeti építészeti értékeit? Ezzel kapcsolatban az alábbiakat állapítja meg:

11.o. „Elegendő csak összevetni ezt a téglagyárat a mai bevásárlóközpontok hullámlemezből készült fém kockáival, és azonnal szépnek és esztétikusnak találjuk ezeket a régi épületeket.

Természetesen mindezen felül van ezeknek az épületeknek egy technikatörténeti jelentősége is. Ezek az épületek a téglagyártás technikai fejlettségét reprezentálják egy adott korban, vagyis a XX. század első felében, közepén.

Ilyen téglagyárból nagyon sok volt egykoron. Mára azonban számuk megfogyatkozott. A paksihoz hasonló gyáregyüttes még kevesebb maradt fenn. Itt gyakorlatilag a téglagyár minden lényeges eleme fennmaradt."

A műemlékvédelmi szakvélemény fontos fejezete, ahol meghatározza, hogy az országos értéknek tekintett műemlék 1 kategórián túl a helyi értéknek is meghatározó jelentősége van. A jelenleg érvényben lévő törvény szerint műemléknek nevezzük a helyi értéket is, de fontos megállapítása a szakvéleménynek, hogy minden védett helyszín az adott helyhez kötődve a helyi közösség számára hordozza legfőbb jelentőségét.

„Minden műemléknek az országoson kívül van egy helytörténeti jelentősége is. Mint láttuk, a történeti adatok ismertetése során, a XIX. század végén Pakson ugyan két gyár volt, azonban az Újvárosi téglavető gyakorlatilag nyomtalanul eltűnt. Az északi nagyobb téglavető nemcsak fennmaradt, de továbbfejlődött úgy technikai, mint gazdasági téren egyaránt. Paks iparosodásának egyik motorjává vált. Pakson abban a korban a téglagyárral csak a konzervgyár volt mérhető. A közel 100 munkást foglalkoztató gyárban voltak a legmagasabbak a fizetések.

A téglagyár déli végében épült 1952-ben az első üzemi bérlakás, ahol kilenc család kapott lakást. Ezek a tények még inkább kiemelik a téglagyár Paks életében és iparosodásában játszott szerepét és fontosságát."

[1] mai szóhasználat szerint nemzeti emlék

A szakvélemény tehát egyértelműen állást foglal és hangsúlyozza a téglagyár építészeti és ipartörténeti fontosságát és kiterjeszti azt a településtörténeti jelentőségére is.

Érdekes azonban, hogy a szakértő a hely jelentőségét úgy is felismeri, hogy csak a főútról láthatta a helyszín állapotát. Ebből az is látszik, hogy egy ilyen karakteres létesítménynek akkor is megvan a települési rangja, jelentősége, ha csak a helyszín, vagy az épületnek valamilyen jele, jellemzője nagyobb távolságból, akár tájképalkotó elemként érvényesül.

A téglagyár kapuépítményei 2026-ban

Az újabb bontások következményeit sem mérlegelhette a 12.oldalon írtak szerint.

„A tervezett bontásokról egyrészt nincs elég információm, másrészt az épületeket csak a 6. számú főútról és a fotókról láttam, így azok állapotát nehéz megítélni.”

A korabeli szerkezeti beavatkozással kapcsolatban rögzítésre került, hogy repedés megállt, az abroncsozást követően. Vagyis továbbra is kérdés, hogy miért volt szükség ilyen mértékű bontásra?

„Mindettől függetlenül a kémény kifelé dőlése kétségtelen tény. A visszabontás szükségszerűségének megítélése statikai feladat. Mint műemlékes szakértő azonban teljességgel ellenzem a kémény szükségestől nagyobb mértékű elbontását. Az alsó része a kéménynek szemmel láthatóan nem dől semmilyen irányba. A visszabontás mértékét lehetőleg független szakértő állapítsa meg.

Továbbá fontos kijelenteni, hogy a visszabontás csak olyan módon történhet, hogy az nem károsíthatja az égetőkemencét. A kémény kemencén belüli helyzetét pontosan ismertettük. Egyértelmű, hogy ha a kémény magasságából a téglák ledobásra kerülnek, azok nemcsak a kemence tetőszerkezetét szakítják át, de súlyos károkat okoznak a kemence boltozatában, falaiban és a fészerben egyaránt. Arról nem is beszélve, hogy ilyen szempontból a 6. számú főút és a szomszédos lakóház is nagyon közel van. Ilyen téglaledobásos bontásnak így még balesetveszélye is van.”

2023. A bontás technológiájára csak következtetni lehet….

Eszerint a statikai vizsgálat megállapított szerkezeti problémákat, de a szakvélemény megállapításainak orvoslására nem született döntés. Egy

instabillá, vagy veszélyessé váló szerkezet biztonságossá tétele több módon történhet. A statikai szakvéleménnyel kapcsolatos észrevétel szerint nem készült az állagvédelemre vonatkozó javaslat, és nem került meghatározásra a bontás elkerülhetetlen mértéke.

Végső megállapítások:

„Az eredeti Hoffman kemence a kéménnyel még csak-csak nevezhető egy szép épületnek. A kemence rézsűs falai, a karcsú kéménnyel még nevezhetőek szépnek. A régi Hoffman kemencét azonban, amely szakaszos működésű volt, átalakították folyamatosan működő ipari üzemmé. Nem kétséges, ezek az átalakítások szükségesek és praktikusak voltak az adott korban. Egy azonban biztos, szépnek, esztétikusnak nem volt nevezhető sem akkor, sem ma. Kétségtelen, a gyáron egyszerre megtekinthető a téglagyártás múltja és közelmúltja. A gyár technikatörténeti jelentőséggel bírt, amely hozzátartozik Paks ipartörténetéhez.

Ezek a megállapítások is javarészt múltidőbe tehetőek. Alapvetően változott meg a kemence állapota és tömege. A gyárkémény hiánya már eleve jelent egy értékcsökkenést, annak elbontása is jelent egy értékcsökkenést. Még akkor is, ha kétségtelenül életveszélyes volt, le kellett bontani.”

Érdekes felvetések jelentek meg Gere László szakvéleményében. Ő két alkalommal járhatta be a területet, e két alkalom között történtek azok a bontások, amelyek azt az értékállapotváltást okozták, amely egyesek számára kérdésessé teheti az érték fennmaradását.

A helyszín helyi védelem alatt áll. Gere László műemlékvédelmi szakértő helyesen állapította meg, hogy az együttes Paks ipartörténetének meghatározó fejezetét képviseli, de a fentiekkel kapcsolatban rögzíteni kell, hogy a műemlékvédelem nem esztétikai oldalról közelíti az értéket. (A „szép” fogalmának keresése, meghatározása az ókor óta építészetfilozófiai kérdés.)

Környezetével együtt ipartörténeti jelentőségű hely, a helyiek számára meghatározó ipari központ volt. Ezt az értékelést a bányaművelés során kialakult löszfal tovább erősítette. Ugyanakkor maga a téglagyár a Hoffman kemencés téglagyártásnak jellemző helyszíne.

Feltétlen értékként tekint a helyszínre, megőrzését javasolja. Ugyanakkor kitér arra, hogy a hasonló téglagyárak fokozottan veszélyes ipari emlékek Magyarországon, számos sajnálatos példával igazolja a hasonló téglagyári épületegyüttesek pusztulását. Sehol nem az erózió, hanem az elhagyatottá vált épület és az emberi felelőtlenség, illetve az építőanyag kinyerése céljából.

Érdekes, hogy a szakértő csak az építészeti kérdések vizsgálatával foglalkozott, a kapcsolódó és az ezzel szorosan összefüggő kérdésekre nem terjedt ki a szakértői vizsgálat, vagyis az építészeti, műemlékvédelmi, településfejlesztési lehetőségek kiterjesztésével nem foglalkozott ez a szakvélemény.

A téglagyár műút tulóldalára eső épülete 2026-ban

Újabb műemlékvédelmi vizsgálat az állapotváltozás folyamatának értékelésével

Minden előzmény, történeti kutatás a korábban készült szakvéleményekből pontosan követhető, ennek megismétlése ebben a dokumentációban nem szükséges. Azonban fontos pontokba szedni a mai téglagyári együttes múltjának privatizációt követő meghatározó szakaszait:

1.

A téglagyár a privatizációt követően előbb eredeti funkciójának megfelelően működött. Csökkent a gyártmányainak köre, majd a korszerű téglagyártási technológiák miatt a termelés gazdaságtalanná vált.

2. Leállt a termelés, a környezetet visszavette a természet. A gyárterület épületei még megmaradtak. A szabályozási terv értékként tekintett a helyszínre, a hagyománynak megfelelően e téglagyártás céljára javasolta fenntartani a területet. A település terveiben komolyan szerepelt az ipari terület eredeti céljainak megfelelő újrahasznosítása.

3.

A tulajdonos nem új tégla előállítására használja a létesítményt, hanem bontott tégla előállítására. Ezt a meglévő építmények elbontása során kibontott téglákat jelenti. Talán nem jogi kérdés, hogy ezt nehezen lehet téglagyártásnak nevezni, hiszen új tégla nem készül, hanem a kibontott régi tégla értékesítése (u.n.) történik. Egyetlen szépséghiba, hogy az itt értékesített tégla az itt meglévő épületek teljes elbontásával keletkezik, vagyis ez a gyár nem gyarapítja önmagát, hanem felszámolja saját létesítményeit és megszűnik minden olyan helyi érték, ami a hely eredeti funkcióját hitelesen hirdetheti.

A korábbi helyszíni vizsgálat és a jelen vizsgálat közötti változások

A 2023 és 2026 között eltelt időszakban további pusztult az épület. Ez láthatóan mind újabb bontás eredménye. Elbontották a téglagyár teljes déli homlokzatát és mögöttes traktusát, a kémény melletti területeket is teljesen elbontották mindkét oldalon, a kemence teret is érintve.

A kémény bontása a fél épületet magával sodorta

Ezzel együtt tovább bontották az amúgy is igen rossz állapotú tetőszerkezetet, a helyreállítás helyetti teljes bedöntése újabb erőszakos beavatkozás következménye.

A bontás választott módja újabb bontást kíván

2026. Semmi nem indokolta a 2023-as kép alapján itt a bontást

Belebontottak a dongaboltozatos ovális kemencei térsorba. A fölötti homok-, és samot feltöltés kihordása is megkezdődött. Szabályos gépi kitermelés nyoma látszik.

Semmi természetes tönkremenetel, hanem kialakított rámpán feljuttatott munkagép bontotta meg az eredeti burkolatot, és hordja ki a feltöltés egy jelentős mennyiségét.

Így a padlástéri fölső szabályozó nyílások is tűnnek el és ezzel az eredeti technológiai rendszer egy része is megsemmisült.

Az ugyancsak értéket képviselő szárítókat az itt működő üzem bontja rendületlenül, a kibontott építőanyagot a bontott tégla üzem értékesíti. Látszik, hogy az együttest tervszerűen és tudatosan bontják, ezzel is felgyorsítva a téglagyár pusztulását.

A téglagyár jelenlegi állapotának ismertetése

Múltbéli jelentőségéhez viszonyítva a téglagyár méltatlan állapotban van. Valóban egyes részei életveszélyes állapotúak, a korábbi erőszakos beavatkozások szakszerűtlensége folytán további szerkezetek is károsodtak.

Az 50-es évek szerkezeteit is megrongálta a bontás.

A 2023-ban már az első belebontás utáni állapot megtekintésekor is azt lehetett tapasztalni, hogy a tulajdonos az elmaradt fenntartási és karbantartási kötelezettség elmulasztása miatt veszélyeztette az akkor még biztonságosan álló szerkezeteket is.

A téglakémény akkori bontása után megmaradt részeken szerkezeti elváltozás egyáltalán nem látszott. A téglaszerkezet folyamatos volt, de a kéménycsonk még jelentős magasságáig megmaradt.

Az első bontási időszak megmaradt szerkezetei kiváló szerkezeti állapotban 2023-ban

A megmaradt szerkezet csak annyiban volt életveszélyes, amennyire a bontást követően veszélyesen kilazult építőanyagok, illetve összefüggő tömbök váltak instabillá az óvatlan bontás következtében.

A téglaégető építménye teljesen kitetté vált az időjárásnak. Érdekes, hogy ennek ellenére a komoly téglaszerkezetű égetőkemence múltjához viszonyítva változatlanul jó állapotban maradt meg. Az alsóbb szinten kapcsolódó téglaszerkezeteken sem látszott károsodás, csak a bontásból eredő dinamikus hatások tették az amúgy is veszélyesen rossz állapotú még meglévő acél és fa anyagú tetőszerkezetet instabillá. Szakszerű értékszemléletű bontás esetén ezek az újabban keletkezett károsodások egyértelműen elkerülhetők lettek volna.

A feltöltés egy részével betöltötték a kemence terét

A bontáshoz szükséges bontási tervvel nem találkoztam, annak utasításainak betartásáról ezért nem lehet véleményt alkotni, vagyis arról, hogy a látszat ellenére szakszerű munkavégzés folyt volna. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az értékek rögzítése, vagyis egy pontos építészeti felmérés mindent megelőzően szükséges, ez a feltétele a továbbiaknak! Különösen fontos a tetőszerkezet egyedi kialakításának és jellegzetes csomópontjainak a tervi rögzítése.

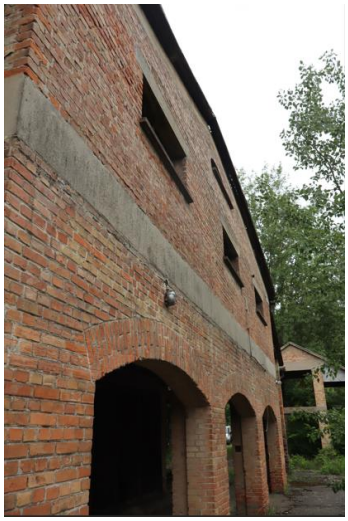

A tetőszerkezet mérnöki csomópontjai még felmérhetők

A tönkrement és tönkretett tetőszerkezet ilyen állapotában nem védte az alatta lévő tereket, az acélszerkezetes kapcsolatokkal kialakított főállások közötti faszerkezet sok helyen még tovább károsodott, a pala héjazat gyakorlatilag értékelhetetlen.

A megrogyasztott tetőszerkezet magával húzta a gerincet. Az északi oromfalat stabilizálni kell!

Még veszélyesebbé vált a helyzet, amikor a kémény további bontása miatt a tetőszerkezetet egyes szakaszokon még tovább bontották. Újabb főállások rogytak össze a rájuk zúdított téglatörmelék következtében. A taréj tovább billent és az északi tégla oromfalat is láthatóan meghúzta.

Az északi oromfal a déli elpusztítása után fokozottan védendő szerkezet!

A kifordult és megbillent tető tartószerkezeti elemei már nem teszik lehetővé a tető eredeti szimmetrikus erőjátékát, az aszimmetrikus terhelés és az időjárásnak való teljes kitettség következtében a tető tartószerkezetének további felgyorsuló tönkremenetele várható.

A hegesztett kapcsolatok nem bírták a egnövekedett igénybevételt.

Ennek ellenére a téglaboltozatos kemencetér megmaradt szakaszai továbbra is – a körülményekhez viszonyítva – biztonságos szerkezeti állapotban van! Ahol nem sértették meg a boltszakaszokat, ott minimális szerkezeti beavatkozással lehet a tereket felhasználni, bármi célra hasznosítani.

A kemencetér látványos belső tere különös érték

Hasonló helyzetben vannak a szárító értékes épületei. Amelyeket még nem bontották el, viszonylag jó állapotúak, a tetőszerkezetük különböző mértékben károsodott.

A bomló tető alatt a szárítók még állékonyak

Bontás-bomlás, elvadult környezetben

A környezet teljesen gondozatlan, még a szárítókat kiszolgáló csillepálya sineit is teljesen felszedték az egész területen. Azt nyilván értékesítették.

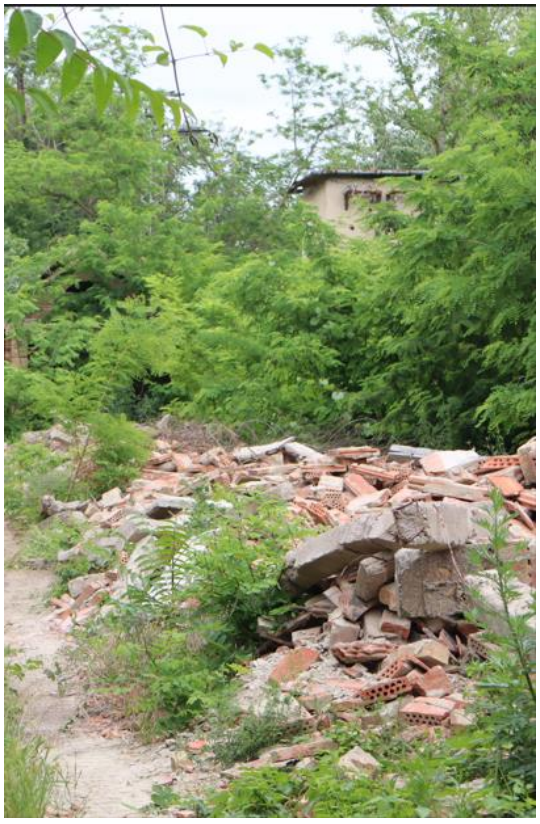
A volt csilepálya egy szakasza és a növényzet elburjánzása a területen

Jelenleg a teljesen elvadult környezet egyre terjeszkedő növényvilága jelenti az épületekre a legnagyobb veszélyt a karbantartás teljes hiányából eredő károsodások után.

Még értéket képviselnek – mert a gyár fontos különös funkciójú épületei a trafóház és a harangláb. Gere László szakértő véleményében a szolgálati lakások épületéről is fontos adatokat közöl. Ez is az együtteshez tartozott, de jelenleg ez lehatárolt helyrajzi számon található.

Harangláb

A trafó távolabb még áll

A volt sajtoló üzemben jelenleg is folyik munkavégzés, itt dolgozzák fel az „életveszélyesnek” minősített helyi védelmet élvező téglaégető kemence és a védelem határán kívül eső szárító épületek bontásából származó téglákat.

Kétségtelen, hogy a téglagyár területén álló épületek közül az égetőkemence veszélyes állapotban van, de az nem jelenti azt, hogy feltétlenül tovább kell bontani. Egyes részei és egyes tartószerkezeti elemei – elsősorban az utólagosan hozzáépített oldalszárnyak bontáskor megsértett szakaszai és a tetőszerkezet - valóban jelentősen károsodott. Az életveszélyes állapot kialakulását elsődlegesen a karbantartás elmaradása okozta, valamint a szakszerűtlen bontás érthetetlen mértéke és annak szakszerűtlenségének a következményeként állt elő. Ezek a beavatkozások a további pusztulást is felgyorsították.

Téves az a megközelítés, hogy az életveszély elhárítás csak az épület teljes elbontását jelenti. Kétségtelen, hogy ezzel is megszűnik az életveszély, de

veszélyelhárításnak tekinthető az is, amikor csak valóban az életveszélyt hordozó elemeket távolítják el ha egyáltalán szükséges, és helyzete nem stabilizálható Pontos szerkezetvizsgálat alapján a későbbi döntésig gondoskodni lehet a veszélyes szerkezet biztonságos rögzítéséről, megtámasztásáról.

További durva bontások nyomai is látszanak a helyszínen, az igen nagy stabilitású dongaboltozatos kemence tereket erőszakkal lehetett csak megbontani. Érthetetlen, hogy a kéményt miért kellett ilyen mértékig visszabontani, amikor annak alsó szakaszán szerkezeti károsodás nyomai nem voltak láthatók. Végképp érthetetlen, hogy emiatt miért volt szükséges a déli oromfal és a csatlakozó és attól független újabb épületszerkezetek, terek elbontása, illetve a megfelelő állékonyságú kémény alsó szintjének és kiterjedt környezetének teljes szétverése?

Jelenleg a volt téglaégető épülete körben le van határolva, mert egyes részei– elsősorban a tetőszerkezete, illetve a szakszerűtlen bontás miatt megsérült egyes oldalsó betonszerkezetei - valóban életveszélyes állapotúak.

A téglaégető ebben az állapotában most már valóban életveszélyes

Ennek ellenére a boltozott Hoffmann kemencés épületszakasz megmaradt része és az északról csatlakozó újabb ütemben megvalósult technológiai épületszakaszok alsó szintű szerkezetei kiváló állapotúak, felújíthatok és újra hasznosíthatok - akár egy illeszkedő új koncepció alapján.

A téglaégető még több helyen külső megjelenésében is mutatja értékeit

A téglaégető életveszély miatt körül van határolva, azonban a szomszédos területen - ahol szintén fennáll az életveszély – ott viszont munkavégzés folyik!

A volt sajtoló üzemet ma életveszélyes állapotában kiszolgáló raktárként használják!!!

Ez nagyobb veszélyt hordoz magában, mint a téglaégető állapota! A téglaégető területe ugyanis elzárt helyszín, így életveszélyt nem jelent senkire.

Karbantartás hiányában a mögöttes csarnokrész is hamarosan az életveszélyes üzemrész sorsára jut

A további épületek különös építészettörténeti értéket nem képviselnek. Azok a saját korukban és az 50-es évek nagy felújítása után is a kiszolgáló technológiai igények minimális követelményének feleltek meg. Ezek legtöbbje elpusztult, a sajtolóházat használják jelenleg a daraboló üzemi területének, annak ellenére, hogy egyes részei valóban életveszélyes állapotban vannak! **Ennek a területnek a műszaki/műemléki vizsgálata nem volt feladat, de a területi látványkapcsolatok miatt nem lehet úgy elmenni e kérdés mellett, hogy a látottakra ne hívnánk fel külön a figyelmet! A volt sajtoló területén minden mozgást, minden munkavégzést meg kell szüntetni, amíg az életveszélyelhárítás valóban meg nem történik!**

A téglagyár jelenlegi települési kapcsolata

A téglagyár jelenleg a várostól teljesen elzárt, független terület. Elsősorban a lehatárolt életveszélyes épület, valamint a hátsóbb területek elkerítettsége miatt lett kirekesztett hely a település életéből. A funkcionális okok miatt szükséges út menti karakteres támfal, a vasút és a közút közbe ékelődése ugyanezt az érzetet erősíti.

A nyugatról magasodó fennsík felől azonban más érzetet kelt a terület. Igaz a kapcsolat innen sem közvetlen, de a dunai kitekintés látványában a volt mederrel egyenrangú környezeti elemként jelenik meg a löszfal öblének területe. Ebből az irányból erőteljesebben érvényesül látványában az a potenciál, amit a terület adottságai, környezeti kapcsolatai rejtenek magukban.

A téglagyár értékeiről

A terület önmagában érték, a természetvédelmi terület ezen túl különös egyedi többlet értéket ad a területnek. A helyszín és annak történeti területhasználata hitelesen azonosítható, ennek legfőbb képviselői a még álló épületei, illetve azok megmaradt részei.

A téglagyár épületeinek értékét tömegmegjelenésük és a téglagyárra jellemző egyedi technológiai terei képviselik. Tájképi jelentősége volt a kéménynek, ez bontás áldozata lett.

Megmaradt és helyreállítható a Hoffmann kemence jellemző formája és belső tere. Ennek hasznosítása építészetileg megoldható és meg is oldandó. A jelenlegi tetőszerkezet is rendkívüli mérnöki létesítmény, a meglévő szerkezetek alapján – amennyiben a megújulási program ezt is feladatául választja – a tetőszerkezet mérnöki alkotása eredeti állapotának megfelelően helyreállítható. Az égetőkemence épülettömege, szárítókkal való kapcsolata, valamint környezetével együtt megjelenő térisége különös érték. A téglagyár környezetével együtt alkot egy rendet, jellegzetes települési érték.

A löszfalban fellelt földtörténeti rétegződések, a bányászat következtében kialakult amfiteátrumra emlékeztető táji léptékű zöldkörnyezet rendkívüli egyediségével különös értéket képvisel.

Értékelés

A téglagyár megmaradt részei még jelen formájukban is komoly építészeti, kultúrtörténeti értéket képviselnek. A területen megvalósítható fejlesztésnek egyedi adottságot és egyben lehetőséget teremtenek. Ilyen tereket, ilyen térarányokat, tömeget ma nem vagyunk készek építeni. Azonban, ha bármilyen funkcióhoz, programhoz ezek a történeti, ipartörténeti formák kapcsolódhatnak, akkor annak helyi, illetve turisztikai vonzereje is megerősödik. A hely fennmaradt szellemisége és a helyi tárgyi valóság együtt jeleníti meg a történeti hitelességet.

Még mindig megmenthető egyedi megjelenést hordozó különös szerkezetek

A pusztulás mértékét a 2023-as állapotokkal is érdemes összevetni

A helyszín további különös értéke az egyedi szárítók sora. A jelenleg is helyi védelem alatt álló téglaégető épülete mellett a szárítók is hasonló értéket képviselnek. Más hasonló helyszíneken a szárító építészetileg alárendelt helyi anyagokból épített fedelet jelentett, elsősorban a nap elleni védelmet szolgálta. Pakson erre a célra tervezett mérnöki szerkezetek létesültek, amikor az ötvenes években a teljes gyárterület megújítására a MÉLYÉPTERV tervet készített, ami meg is valósult. A hagyományos építőanyagok új szerkezetet alkotva, újmódú felhasználással tudott a technológiai követelményeknek is megfelelő egyedi formavilágot létrehozni.

A hagyományos technológiai követelmény és a mérnöki szemlélet

Szerencsés helyzetben van a helyszín, mert a természeti védettség a környezet viszonylagos érintettségét őrizhette meg, amit a geomorfológiai alakulat is segített. Az út, a vasút, a folyó közelsége a téglagyár szempontból előnyös volt, jelenleg mégis ennek köszönhető a terület látszólagos kirekesztett helyzete. A terület így megőrizte azokat a fontos szerkezeti kapcsolatait, amelyek új irányú lehetőségeket hordoznak magukban, amihez a települési érték rangjának megfelelő megújulás szükséges. Ugyanakkor pontosan ez a fekvés kapcsolja be a helyszínt a nagyobb településszerkezeti összefüggésbe, ami megfelelő

hasznosítás és kapcsolati kiépítés esetén regionális szintű jelentőséget is adhat a helynek-.

Érdemes megállapítani, hogy az 50-es évek korszerűsítése során karakteres egyedi hozzáépítés történt ott, ahol adottságként kellett kezelni a meglévő történeti épületet. A kapcsolódó szerkezetek – a téglaégető félig nyitott oldalhajói, a tetőterének kialakítása, vagy akár a Keller szárítók sora olyan szerkezeteket, építési gondolatokat hordoz, amelyek saját koruknak is értékes építészeti hozzátételei. Ezek a részek is a téglagyár meghatározó építési szakaszának színvonalas képviselői.

Az 50-es évek építészete anyaghasználatában, szerkezetében is illeszkedik a helyhez és a funkcióhoz

A történelmi előzményhez való illeszkedés itt is egy későbbi kor építészetét késztette újabb érték létrehozására. Hasonló a helyzet a terület hasznosításával kapcsolatban is! Ahol egy ilyen meghatározó történeti érték bármely jellegzetes építési világa megmaradt és az hitelesen kapcsolódhat az új használathoz, az a teljes program építészeti megjelenítését is különösen egyedi útra vezetheti.

Ezáltal olyan rendkívüli új alkotás születhet, ami kötődik a helyhez, a hagyományokat tovább élteti, adottságaival pedig az új számára is olyan egyedi lehetőséget kínál, ami az aktuális használatot is minden hasonlótól eltérő egyedi úton gazdagítja. Ez teljes mértékben találkozik a település hosszútávú céljaival.

A település érdeke az együttes saját érdekének és céljának megfelelő megújítása. A helyszín nagyobb kulturális, természetvédelmi, humánökológiai program megvalósulására nyújt rendkívüli lehetőséget, ami a hely környezetével, múltjával együtt olyan méltó hasznosítási lehetőséget hordoz magában, ami a környék, környezet fiatalságának és családjainak a szemléletváltását és nevelését szolgálja. Ugyanakkor a környezet meglévő gazdasági vállalkozásainak, helyi terményeinek és további értékeinek ad megjelenési lehetőséget.

A hely a legszélesebb körű hasznosításnak adja meg a kereteit, csak a településen múlik a program felépítése. Ennek léptéke nem csak helyi, hanem országos, sőt nemzetközi jelentőségű tematikus központtá válhat, ami kiterjedtebb környezetére is jelentős mértékben kivetülhet.

Egy érték megítélésének szintjei

Annak ellenére, hogy a törvényi előírások szigorúbb kötelezettséget írnak elő a kutatásra, az előkészítésre, a környezeti összefüggések vizsgálatára a különböző szinteken a védettségi foknak megfelelően, egy helyi érték feltárása, kezelése a műemlékek esetéhez hasonlóan történik, ha a szakszerűséget követelménynek tekintjük. A helyi közösség érdekében a kutató, a tervező és a tulajdonos együttes felelőssége, hogy az érték fennmaradjon és jelentőségének megfelelően vállaljon szerepet az újra használat során. A helyi értékek is megújulva, az eredeti kulturális jelentőséget is képviselve mutathatják meg a helyi múlt értékeit és méltó módon vehetnek részt a nagyobb környezet arányos megújulásában.

A tulajdonosi-megbízói felelősség mellett a kutató-tervező felelőssége, hogy a feladathoz mérve a megismerés is arányos legyen, hogy tudja feltárni és a

programhoz rendelni a meglévők mellett a rejtőző, vagy a még nem feltárt eredeti értéket és azt tegye a lehetőségeknek megfelelő mértékben közkinccsé.

Bármilyen mértékű a beavatkozás soha nem előzheti meg a megismerést, a kutatást és a feltárást annak érdekében, hogy az értékek ne semmisüljenek meg és gazdagítsák a programot.

Még nagyobb körültekintéssel kell eljárni életveszély esetén. Elsődlegességet élvez a helyszín megfelelő biztosítása, a további munkavégzéshez szükséges biztonságos munkafeltételek biztosítása. A biztonság fenntartása, az állagvédelem biztosítása mellet a környezetvédelmi követelményeknek való megfelelést is biztosítani szükséges.

Bármilyen érték esetén a tulajdonos feladata a jókarban-tartás, a vagyonvédelem.

A helyi jelentőségű érték helyi védelmet érdemel. Ez a régió, a szűkebb környezet, a helyi település és történeti közössége szempontjából jelentős értékeket foglal magában.

A helyi értékről

Méptv 2023. évi C. törv. 96. § (9)" A helyi emlékké nyilvánítás célja a település szempontjából hagyományt őrző, az ott élt és élő emberek, közösségek munkáját és kultúráját tükröző sajátos megjelenésű, a településképet meghatározó építészeti és táji érték védelme."

A téglagyár sok szálon kötődik a településhez. Jelképpé vált, a megszűnt funkció a terület és a helyszín elnevezésében még sokáig tovább él. Más településekhez hasonlóan itt is meghatározó a téglagyár, több településen ismerünk kapcsolódó földrajzi neveket, ahol már csak az utcanevek őrzik a múltbéli területhasználatot:

Budapest: XX., Téglagyár tér, Téglaégető utca, X., Téglavető utca

Szeged Téglaverő utca, Miskolc Tégla utca, Cegléd, Téglagyár utca,….stb.

Nem véletlen, hogy az ipari termelés, gyárak helyét őrző állomások nevei is a huszadik század földrajzi névének tekinthetők. Pakson is meghatározó helyszín, az itt lévő buszmegálló kapta a Téglagyár nevet. Ma már nem a hely funkciója kívánja meg a buszmegállót, hanem a területi ellátottság. A helyszín kiemelt ellátandó pontjaként maradt meg a megálló, ami ma is a Téglagyár nevet őrzi. (Hasonlóan Tiszafüreden (de ott már csak a bányagödrök azonosíthatók, Pécsen, ahol már az egész terület be is épült,…stb)

A helyi kötődésen túl bármilyen jövő is áll egy terület előtt, elnevezése még sok-sok évtizedig őrzi múltját, de látjuk még évszázadokig is fenn tud maradni emlékezete. Ilyen erős hatások esetén a település érdeke, hogy a névhez természetben is kötődjön hitelesen megmaradt régi funkciót , hitelesen megőrzött épület, épületmaradvány. Kétségtelen, hogy a földrajzi név az emlékezetben rögzíti a település történetét, az emlékezet fenntartására, továbbélésére egyedül a helyben fennmaradt eredeti értékek nyújtanak lehetőséget.

A hitelesség mellett a terület integritása azt kívánja meg, hogy a környezet és a leendő beépítés olyan egyensúlyt teremtsen, ahol az új funkcióval újra használhatóvá lesz megújulva az együttes és környezete - úgy, hogy az új funkció mellett a településtörténeti jelentőség rangja is tovább élhet.

Regionális jelentőség, a téglagyár települési potenciálja

Amikor egy helyszín történeti, műemléki értékeit vizsgáljuk, a kapcsolódó kiterjesztett lehetőséget is értékelni szükséges, hiszen a hasznosítás mellett a fenntartásról is gondoskodni kell. Ha a hely potenciálját vizsgáljuk, akkor az adott terület jövőbeli értékét, az itt rejlő lehetőséget kell megvizsgálni.

Paks esetében rendkívüli adottsággal rendelkezik a terület, a Duna, a vasút és a löszfal közti főút menti terület igazi szervező csomópont Dunakömlőd és Paks között. A téglagyár regionális jelentőségét nem csak a volt funkcionalitásából adódó területi kapcsolatai adják, hanem a fekvésből adódó táji megjelenés miatt is nyilvánvaló. Itt a kialakult egyedi kulturális-, és a természeti környezet együtt formálja a kialakult különös képet. A távolabbi tájakkal való kapcsolat a

megváltozott közlekedési viszonyok miatt nagyobb területre terjeszti ki a hatásterületet, a lehetséges programot. A dunakömlőd-i – paksi dunapart képe a löszfalakkal együtt a tájra jellemző egyedi növény és állatvilágot rejt, az Imsós erdő, valamint az őskortól, az ókoron át itt meglévő kulturális örökség és a paksi történeti településmag ezzel való összefűzése a dunaparttal együtt kivételes lehetőséget hordoz magában.

A beépített övezetek és az Imsós természetvédelmi terület, a dunai átkelőpont két partja közötti kapcsolat itt szervezhető eggyé.

A terület a Limes út része, a világörökségi várományosi terület nem közvetlen védőzónájának, hanem annak környezetének tekintendő. A limes út mentén korokat is összeköt ez a helyszín, az ókor világának és a mai kor településeinek a rétegződésének és történelmi folytonosságának itt látható folytonosságának a bemutatása is.

Az erre vonatkozó 2025-ben kidolgozott koncepciót a szakvéleményhez mellékeljük.

Országos jelentőség

A magyar emlékanyagban a téglagyárak igen alulértékelten szerepelnek. Ennek az oka, hogy olyan településrészeken fekszenek, ami a településszerkezethez nehezen köthetők, a kapcsolódó ideiglenes épületek, a bányagödrök elhagyatottan a terület szlömösödését segítették. A tégla gyártási technológiájának megfelelő égetők közül kétségtelen a Hoffman kemencés rendszerek a leglátványosabbak. A kémény tájmeghatározó elemként jelenik meg, maga a kemence karakteres dongaboltozatos tere és a technológiából adódó ritmusos külső téri kapcsolatai önmagukban jellegzetes - szakismeret hiányában ma már szinte megépíthetetlen - látványos térformát alkot. Ennek természeti környezetében jelenik meg a volt agyagbánya területe, a teraszos művelésből adódó karakteres környezet, amit a természet időközben újra visszafoglalt.

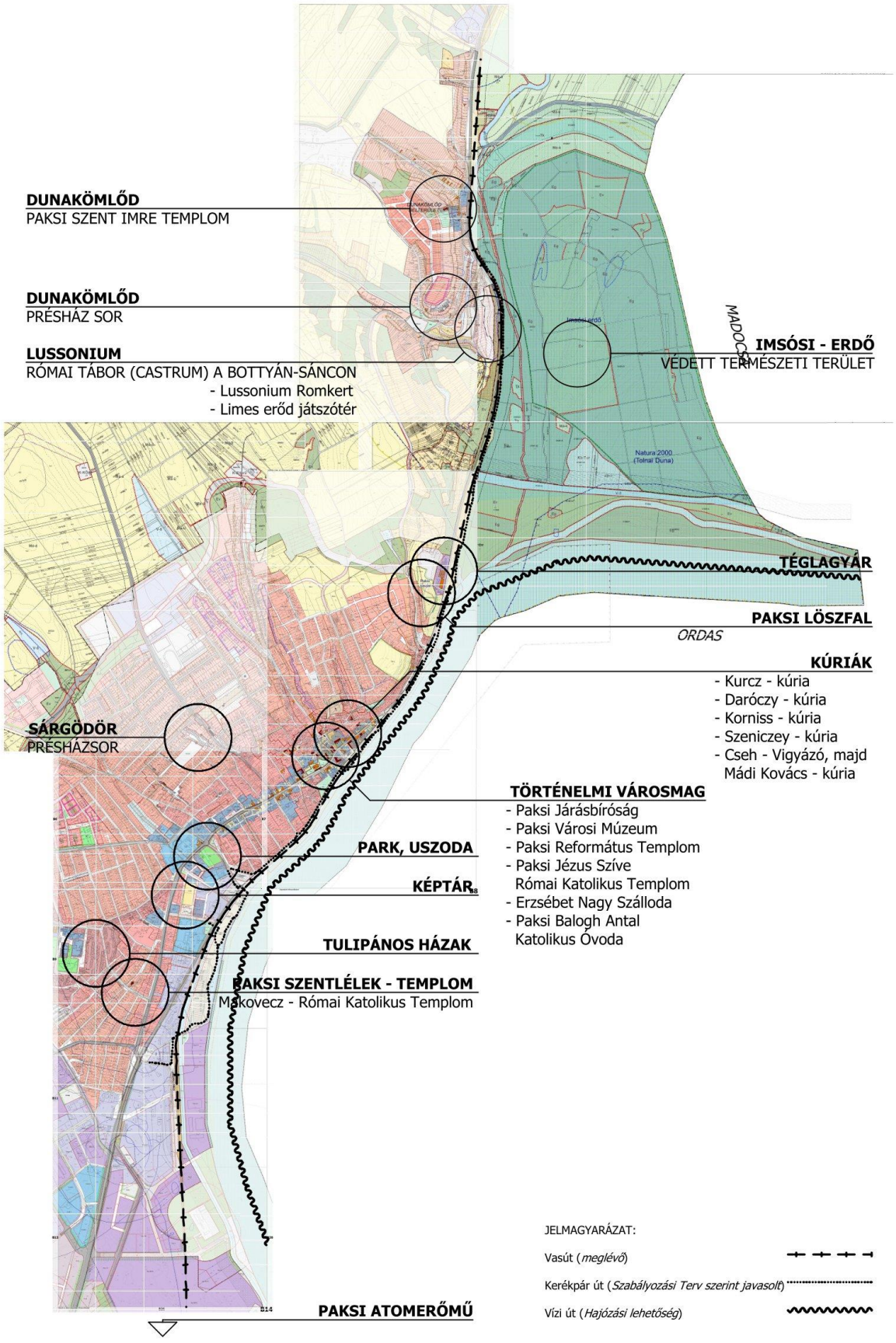
E terület fekvése és táji környezeti kapcsolata rendkívüli lehetőséget nyújt a megújuláshoz. Ebből a szempontból is érthetetlen, hogy ezeknek az épületeknek a fennmaradása miért kétséges, kiváló újra hasznosulási lehetőségük ellenére miért lehetnek ennyire veszélyeztetett épületek, hiszen a még mindig fennmaradt látványos térsor rendkívül sokoldalú programot rejt magában.

A települési kapcsolat és a regionális lehetőség teljes táji megújulást tesz lehetővé, ami országos jelentőségű egyedi program megvalósulásnak adja meg a lehetőségét.

Javaslatok

Paks kulturális jövője szempontjából a téglagyári helyszín kétségtelenül a település legnagyobb lehetőségét rejti magában. A helyi látvány alapján a telek jelenlegi tulajdonosa csak a telken belüli lépéseket mérlegeli, a tulajdonos számára a téglagyári ipartörténeti értéket képviselő épületek nélküli telekérték a meghatározó, máskülönben féltve vigyázná az épületeket. A helyszínen látottak alapján a tulajdonost a helyi értékvédelmi kötöttségek nem abba az irányba terelik, ami az önkormányzati, vagyis a település és közössége érdekével lenne azonos.

Felelős önkormányzat saját jövője, egyediségének és kultúrájának megőrzése érdekében az ilyen helyszínekkel kapcsolatban különös felelősséggel tartozik. Kétségtelen, hogy a telek épületeinek az értékein túli lehetőségeket az önkormányzat tudja egy esetlegesen nagyobb, átfogó program érdekébe állítani, a programot összehangolni. A telek tulajdonosa a telken túl ritka esetben gondolkodhat nagyobb léptékben, igaz a szabályozási tervben kijelölt fejlesztési irányok partnerkapcsolat építésére is alkalmasak.

DUNAKÖMLŐD
PAKSI SZENT IMRE TEMPLOM
DUNAKÖMLŐD
PRÉSHÁZ SOR
LUSSONIUM
RÓMAI TÁBOR (CASTRUM) A BOTTYÁN-SÁNCON
- Lussonium Romkert
- Limes erőd játszótér
IMSÓSI - ERDŐ
VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET
MADOCSA
Natura 2000
(Tolnai Duna)
TÉGLAGYÁR
PAKSI LÖSZFAL
ORDAS
KÚRIÁK
- Kurcz - kúria
- Daróczy - kúria
- Korniss - kúria
- Szeniczey - kúria
- Cseh - Vigyázó, majd
Mádi Kovács - kúria
SÁRGÖDÖR
PRÉSHÁZSOR
TÖRTÉNELMI VÁROSMAG
- Paksi Járásbíróság
- Paksi Városi Múzeum
- Paksi Református Templom
- Paksi Jézus Szíve
Római Katolikus Templom
- Erzsébet Nagy Szálloda
- Paksi Balogh Antal
Katolikus Óvoda
PARK, USZODA
KÉPTÁR
TULIPÁNOS HÁZAK
PAKSI SZENTLÉLEK - TEMPLOM
Makovecz - Római Katolikus Templom
PAKSI ATOMERŐMŰ
JELMAGYARÁZAT:
Vasút (meglévő)
Kerékpár út (Szabályozási Terv szerint javasolt)
Vízi út (Hajózási lehetőség)

Végső összefoglalás

A helyi védelem szigorú fenntartását javaslom, megszüntetését a terület jelenlegi helyzetében sem lehet támogatni! A még álló épületrészek teljesen egyedi szerkezetűek, azok bemutatásra, tovább gondolásra – hasznosításra különlegesen alkalmasak. A Hoffmann kemence megmaradt szakasza, a csatlakozó részek teljesen egyedi térsort alkotnak, mai formájukban is Paks történetének-ipartörténetének meghatározó fejezetét hirdetik.

A megmaradt szárítók különleges funkciónak megfelelő kiváló mérnöki alkotások. Ezek funkcionálisan– a megújulási program során is - a kemence épületéhez köthetők és kötendők!

Az épület maradványok, környezetükkel egyedi kapcsolatban állnak, egymáshoz fűződő történeti viszonyuk jól érzékelhető, ezt a felszínre került később azonosított természeti értékek tovább erősítik.

Az egyedi funkciójú együttes megmaradt fontos és értékes részei, épületszakaszai és a környezettel való kapcsolat, valamint a kedvező fekvés, és a településszerkezeti helyzet együtt biztosíthatja, hogy a fennmaradt értékek újraértékelésével Paks és a paksiak páratlan értékkel gazdagodhatnak múltjuk fontos építészeti értékének megújulásával. Amennyiben a még álló épületrészek felett a helyi védelem megszűnik, a történeti ipari épületek teljes eltüntetésével Paks elveszti ezt a perspektivikus lehetőséget.

A település érdeke értékeinek, köztük a téglagyár még meglévő fontos épületeinek, épületrészeinek megőrzése és a jövő számára való megőrzése, alkalmas funkcióhoz igazodó bemutatása. Javasolt a teljes területre vonatkozó értékleltár mielőbbi elkészítése.

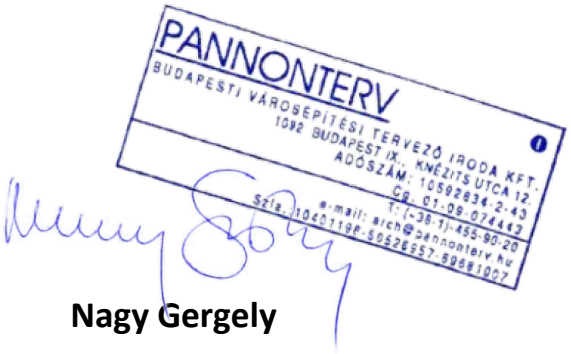
Jelenleg alárendeltebb jelentőségű, de szintén életveszélyes épületekben munkavégzés folyik! A teljes területen az élet-, az érték-, és a vagyonvédelem azonnali megoldása szükséges!

PANNONTERV javaslata a terület hasznosítására, a regionális program kialakítására (2025)

A téglagyár és közvetlen környezetének és kiterjedtebb táji kapcsolataiból adódó adottságot hosszútávon a település javára kell fordítani! Minden olyan beavatkozás, amely ezt ellehetetleníti vagy bármely mértékben akadályozza, az a város érdekeivel ellentétes, a város és a régió jövőjét korlátozza, ezért ez ellen a településnek fel kell lépnie saját jövője érdekében! A településnek tehát alapvető érdeke és így kötelessége, hogy a volt téglagyár területének és értéket képviselő épületeinek értékalapú megújulásáról – akár hosszú távon - gondoskodjon.

Melléklet:

Egy lehetséges javaslat a téglagyár és környezetének hasznosítására Paks jövőjéért. (Készítette: PANNONTERV Kft 2025-ben)

Nagy Gergely
építész
PANNONTERV
Budapesti Városépítészeti Tervező Iroda Kft.